

VZŤAH MEDZI PRÍRODNOU VEDOU, FILOZOFIOU A TEOLÓGIOU PODĽA ALBERTA VEĽKÉHO

Gašpar Fronc

Abstrakt: Das Verhältnis zwischen der Naturwissenschaft, der Philosophie und der Theologie nach Albertus Magnus. Einer der größten Naturforscher Mittelalters ist Albertus Magnus, Doctor universalis, Lehrer des Thomas von Aquin. Er hatte umfassende Kenntnisse von vielen Bereichen derzeitiger Wissenschaft. In der naturwissenschaftlichen Forschung lehnt er theologische Argumente ab und akzeptiert nur Experiment und Erfahrung.

Gründlich analysierte er die Verhältnisse und die Unterschiede zwischen der Theologie, der Philosophie und der Naturkunde. Die Bibel und die Natur sind für ihn zwei Arten, wie sich Gott selbst offenbart. Die Forschung der Bibel und der Natur hat ein unterschiedliches Ziel und verwendet auch unterschiedliche Methoden. Die Naturforschung ist von der Theologie unabhängig, aber die Theologen sollten die Grundkenntnisse der Naturforschung haben.

Za minulého režimu nás učili, že v stredoveku sa nemohla filozofia slobodne rozvíjať, lebo vraj filozofi museli iba poslušne opakovať a obhajovať tézy cirkevného učenia. Cirkev vraj bola prekážkou rozvoja prírodovedeckého bádania a slobodného myslenia. Tieto tvrdenia, aj napriek tomu, že nie sú podložené faktami, marxisti prebrali od francúzskych osvietenecov a najmä od Hegela (Pieper 1985, s. 15) a v širokom povedomí spoločnosti sa stále udržujú a živia. V marxistických príručkách sa tvrdí, že v stredoveku boli „cirkevné dogmy základom všetkých predstáv o prírode, svete a človeku“ (Frolov 1989, s. 474). Scholastiku označovali ako „oficiálnu filozofiu rímskokatolíckej cirkvi v období feudalizmu, ktorá si vytýčila za cieľ obhajovať a brániť kresťanskú vierouku“ (Camerjan 1983, s. 576) a „chcela teoreticky zdôvodniť náboženský svetonázor“ (Abdusamedov 1984, s. 498).

Nepravdivosť týchto a im podobných tvrdení spočíva okrem iného aj v tom, že scholastika neexistovala ako jeden filozofický systém. Tí autori, ktorí sa neuspokojia s opakovaním ideologicky motivovaných fráz, ale opierajú sa o fakty, ponúkajú iný obraz o stredovekom myslení. Pestrosť mnohých filozofických smerov a tvorivé napätie medzi nimi predstavujú vo svojich dielach napr. Josef Pieper (Pieper 1985), Etienne Gilson (Gilson 1958) a mnohí ďalší. Nielenže v stredoveku vládla medzi filozofmi pluralita koncepcií, ale mnohé z nich boli základom, na ktorom budovali novovekí myslitelia aj tvorcovia modernej prírodnej vedy. O kultúrnom temne by sme mohli hovoriť v súvislosti so sťahovaním národov. To, čo po ňom nasledovalo, bola plodná diskusia medzi starými aj novými myšlienkami, ktorá okrem iného viedla aj k položeniu základov pre modernú prírodnú vedu.

Napätia a ostré diskusie môžeme sledovať nielen medzi jednotlivými filozofickými smermi, ale zvlášť medzi filozofiou a teológiou, medzi

teológiou a prírodnými vedami, a medzi prírodovedou a filozofiou. Vo všetkých týchto oblastiach poznania sa hľadali spoločné prvky aj rozdiely a mnohí autori sa snažili sformulovať metodologické princípy pre každú z nich. Tak sa postupne vyjasnili vzájomné pozície a kompetencie medzi teológiou a filozofiou a pripravili sa podmienky pre novoveké osamostatnenie prírodovedeckého výskumu. Pod vplyvom osvietenstva sa neskôr medzi týmito oblasťami vytvorili bariéry, ktoré sa v dnešnej dobe len pomaly a ťažko prekonávajú.

Medzi filozofov, ktorí sa významnou mierou pričínili o metodologické vymedzenie jednotlivých oblastí, patrí nemecký teológ a filozof, jeden z najväčších prírodovedcov stredoveku, dominikán **Albert Veľký** (uvádzaný aj ako Albertus Magnus, Albert z Bollstädtu, Albertus Teutonicus; 1193/1207¹ – 1280), učiteľ Tomáša Akvinského. Jeho súborné dielo má 38 zväzkov. Vidno v ňom encyklopedické znalosti z mnohých oblastí, medzi ktoré patrili predovšetkým teológia, filozofia, logika, botanika, geografia, astronómia, mineralógia, chémia, zoológia a fyziológia. Vďaka nim si vyslúžil titul *doctor universalis*.

Už v mladosti počas štúdií v Padove, kde sa podľa vtedajšieho vzdelávacieho systému najprv venoval štúdiu slobodných umení, ho zaujímalo skúmanie prírody. Najprv pozoroval život v lese, postupne sa venoval skúmaniu zložitejších javov, ako napríklad účinky veľkého zemetrasenia v Lombardii v roku 1222. Prírodné vedy sa postupne stali významnou oblasťou jeho záujmu, aj keď prvoradou bola vždy teológia.

Prijatie Aristotela

Potrebu metodologicky rozlíšiť teológiu, filozofiu a prírodovedu vyvolala do značnej miery Aristotelova filozofia. Na počiatku scholastiky boli kresťanskí filozofi výrazne ovplyvnení novoplatonizmom Dionýza Pseudo-Areopagitu a Augustínovou platónsky inšpirovanou koncepciou. Aristotelove diela boli viac-menej neznáme. Výnimkou boli niektoré spisy venujúce sa logike, predovšetkým vďaka Boëthiovým prekladom a komentárom. Diskusie o nich naštartovali rozvoj stredovekej logiky. S ostatnými dielami Aristotela sa kresťanský svet oboznamoval najprv prostredníctvom arabských komentárov. V islamskom svete tieto diela podnietili výrazný spor o vzťahu medzi filozofiou a Koránom. U niektorých doktrinálne rozdiely viedli k teórii dvojakej pravdy (iná je pravda Koránu a iná pravda filozofie) a u iných k radikálnemu odmietnutiu filozofie. Aristotelova filozofia prezentovaná arabskými komentátormi (predovšetkým Averroem) bola v mnohom nezlučiteľná s kresťanským myslením. Prostredníctvom arabských učencov však prenikali mnohé Aristotelove názory na prírodu a vesmír. Tak sa otázka vzťahu medzi filozofiou a vierou stala aktuálnou aj v kresťanskom svete.

¹ Údaje o jeho narodení sa rozchádzajú, väčšina autorov uvádza rok 1193.

Albert najprv dôkladne a s veľkým záujmom preštudoval Aristotelove diela. Vytýčil si priam fantastický plán sprístupniť ich všetky latinškému svetu (Pieper 1985, s. 101) v autentickom znení, očistené od arabských komentárov. Snažil sa Aristotela interpretovať tak, aby sa nedostal do rozporu s niektorými platónskymi a novoplatónskymi tézami. Predkladá vlastnú koncepciu, ktorá je inšpirovaná okrem spomínaných aj Avicenom, Averroom a významne Augustínom (Volek 1996, s. 72). Prebral mnoho Aristotelových myšlienok, ale neopakoval nekriticky jeho tvrdenia. Marxisti z princípu nedokázali kresťanského mysliteľa kladne hodnotiť. Keď teda niektorým vyčítajú nekritické odvolávanie sa na Aristotelovu autoritu, Albertov kritický postoj komentovali tvrdením, že „prispôboval Aristotelove idey katolíckej vierouke, pričom úplne prekrútil ich pôvodný obsah“ (Camerjan 1983, s. 15), čo však nie je pravda. Keď Albert v ničom s Aristotelom nesúhlasil, vedel zdôvodniť prečo.

Benedikt XVI. v katechéze o sv. Albertovi Veľkom na generálnej audiencii 24. marca 2010 (Benedikt XVI. *Katechéza* 24. 3. 2010) prijatie Aristotelovej filozofie označil ako „opravdivú kultúrnu revolúciu“.

Medzi vedou a vierou niet protirečenia

Albert Veľký sa s vedeckou precíznosťou smelo pustil do podrobného štúdia Aristotela s presvedčením, že všetko, čo je racionálne, musí byť zlučiteľné s vierou zjavenou vo Svätom písme (Benedikt XVI. *Katechéza* 24. 3. 2010). Boh k nám hovorí rozdielnymi spôsobmi, sám seba ako najvyššiu Pravdu, prameň a plnosť všetkej pravdy nám dáva spoznať viacerými cestami. Preto aj naše cesty k poznaniu pravdy sú rozmanité. Všetky vedú síce k rôznym oblastiam poznania, ale v konečnom dôsledku k pravde, ktorá pochádza z toho istého zdroja – Stvoriteľa, ktorý dal veciam jestvovanie aj poriadok. Preto medzi nimi nemôže byť zásadný rozpor. Všetky vedomosti pochádzajú od Boha, hovoria o tom istom predmete (o pravde) ale z rôznych hľadísk².

Biblia nám predstavuje stvorenie ako prvotný jazyk, prostredníctvom ktorého nám Boh zjavuje niečo sám zo seba. Kniha Múdrosti napríklad hovorí, že prírodné javy sú ako diela umelca, prostredníctvom ktorých môžeme analogicky spoznávať autora celého stvorenia (porov. Múdr 13, 5). Stvorený svet môže byť vnímaný ako „kniha“ napísaná Bohom, ktorú je možné „čítať“ spôsobom vlastným rôznym vedám (Benedikt XVI. *Katechéza* 24. 3. 2010).

Albert Veľký bol muž viery a modlitby. Toho istého Boha spoznával teologickým skúmaním Božieho slova – Biblie aj výskumom Božieho diela – prírody. Štúdium prírody a odhaľovanie jej zákonov u neho na-

² III Sent., dist. 24, art. 9 (v poznámkach 2 až 17 sú citované diela Alberta Veľkého podľa prameňov uvedených v zozname literatúry).

pájalo smäď po Bohu a lásku k Nemu. Vedecké štúdiu v jeho podaní sa premiňa na hymnus chvál.

Svätý Albert Veľký nám pripomína, že medzi vierou a vedou je vzťah priateľstva a že vedci, prostredníctvom svojho povolania k štúdiu prírody, môžu kráčať po autentickej a čarokrásnej ceste svätosti (Benedikt XVI. *Katechéza* 24. 3. 2010).

Teológia a filozofia

Prírodné vedy nielen v antike a stredoveku, ale v podstate až do prelomu 17. – 18. storočia boli považované za súčasť filozofie. I. Newton, tvorca modernej prírodnej vedy, vo svojom prelomovom diele hovorí o matematických základoch *filozofie prírody*. Predstavil v ňom nielen nový matematický spôsob spracovania výsledkov pozorovaní a experimentov, ale aj teoretické základy induktívnych postupov. Až pod vplyvom tohto diela získala prírodná veda vlastnú metódu, ktorá umožnila jej osamostatnenie. Pre Alberta bolo teda potrebné metodologicky riešiť predovšetkým vzťah medzi teológiou a filozofiou.

Teológia a filozofia majú rozdielny prameň, princíp, predmet a cieľ (Šoka 1983, s. 102). Prameňom teológie je Božie zjavenie, jej najvyšším princípom je Božie Slovo. Prameňom filozofie je prirodzený ľudský rozum a skúsenosť, jej princípom sú axiomy pochádzajúce z rozumu.

Z rozdielnosti zdroja a princípu vyplýva aj odlišný predmet ich záujmu. Teológia skúma v prvom rade pravdy viery. Na prvom mieste sa snaží poznať Boha, jeho atribúty a následne to, čo je na Boha zamerané. V tejto perspektíve sa zaujíma o svet a človeka. Filozofia sa na prvom mieste zaujíma o bytia ako o to, čo pochádza z konečných príčin³ (takých, ktoré nie sú večné, majú tiež svoj počiatok).

Odlišný je aj cieľ, ktorý svojím výskumom sledujú. Zmyslom teológie je dosiahnutie večnej spásy. Z tohto pohľadu hodnotí život človeka a hľadá to, čo k jej dosiahnutiu smeruje⁴. Filozofia čerpá vedomosť z poznania tohto sveta a ďalej ich rozvíja. Snaží sa o zdokonaľovanie vied z dvoch dôvodov, jednak kvôli poznaniu samotnému a tiež z praktických dôvodov.

Popri týchto rozdieloch majú spoločný základ – je to podľa Alberta stále ten istý ľudský rozum, ktorý hľadá poznanie seba, sveta aj Boha, len rozličnými spôsobmi. Pravidlá správneho postupu v usudzovaní (logika) sú stále tie isté. Musí teda medzi nimi byť určitá formálna podobnosť, týkajúca sa správneho postupu logického usudzovania⁵. Je

³ Super I Sent., STh I, tract. 1, q. 4

⁴ STh I, tract. 1, q. 2

⁵ ... *ergo videtur, quia theologia argumentativa scientia sit et syllogistica* (STh I, 1, 5, 3)

to formálne ten istý logický postup, vychádzajúci z odlišných premís – v teológii zo zjavenia, vo filozofii zo skúsenosti.

Táto rozdielnosť zaručuje teológii väčší stupeň istoty⁶, nakoľko sa opiera o Božiu autoritu. Preto v Popperovom zmysle prírodné vedy sú falzifikovateľné a teológia je dogmatická. Nie je však medzi nimi priepasť, lebo za všetkým je Boh ako prvá príčina, od ktorej pochádza všetko, od neho pochádzajú aj všetky vedomosti. Svetlom prirodzeného rozumu sa zjavuje filozofom a prostredníctvom viery nám zjavuje to, čo je nadprirodzené⁷.

Albert Veľký tak prispel k vytvoreniu autonómnej filozofie odlišenej od teológie, spojenej s ňou len v jednote pravdy. Tak sa v 13. storočí zrodilo jasné rozlišovanie medzi dvoma poznaniami – filozofickým a teologickým – ktoré, vo vzájomnom dialógu, harmonicky spolupracujú na odhalení autentického povolania človeka – smädného po pravde a blaženosti. (Benedikt XVI. *Katechéza* 24. 3. 2010)

Rozdiel v ich kompetenciách zdôrazňuje Albert aj v komentári k Aristotelovej *Nikomachovej etike*, keď vysvetľuje, že Aristoteles nehovorí o posmrtnej blaženosti, lebo táto sa nedá skúmať filozofickými argumentmi⁸. Striktne filozoficky sa podľa neho nedá dokazovať ani existencia Boha. V širšom zmysle je to argumentácia, ktorá vedie k presvedčeniu o jeho jestvovaní, alebo len poukázanie na jeho existenciu. V užšom zmysle – pomocou sylogizmov – sa dá dokázať len nepriamo (dôkaz sporom): z tvrdenia, že Boh nejestvuje, totiž vyplýva veľa protikladov⁹. A protiklad môže logicky správnym postupom vyplynúť len z nepravdy.

Tým vlastne vyriešil problém arabskej náuky o dvojitej pravde. Nakoľko kompetencie teológie a filozofie sú odlišné, nemôže medzi nimi prísť k sporu.

Samostatnosť prírodnej vedy

Popri filozofii a teológii venoval Albert Veľký mnoho úsilia aj skúmaniu prírody. Medzi jeho najvýznamnejšie prírodovedecké diela patria *Summa de creaturis*, *De vegetabilibus et plantis libri VII*, *De mineralibus*, *De animalibus* a *Super Euclidem*. Jeho záber je široký, zaujímali ho prakticky všetky oblasti vtedajšieho prírodovedného výskumu. Venoval sa napríklad systematickému výskumu pavúkov¹⁰, je autorom prvej botanickej nomenklatúry. Známe sú jeho návštevy najhlbších baní za účelom prírodovedeckého výskumu zloženia Zeme. Guľatost Ze-

⁶ STh I, 1, 5, 2

⁷ STh I, tract. 1, q. 4, ad 1

⁸ Super Ethicam I, 3

⁹ *Si enim detur Deum non esse, multa sequuntur impossibilia.* (STh I, tract. 3, q. 17)

¹⁰ De Animalibus VIII, 4, cap. 1, § 134n

me dokazoval guľatým tieňom, ktorý vrhá na Mesiac pri zatmení, popisoval vznik horstiev a fosílií, popísal mnohé chemické látky a minerály. Ako prvý izoloval okolo roku 1250 chemický prvok arzén (Kraus 2007 s. 89). Zistil, že vo vyšších polohách je redší vzduch.

Vedecké metódy, ktoré svätý Albert Veľký používal, sa nám môžu zdať z dnešného pohľadu jednoduché, ale treba si uvedomiť, že pri ich tvorbe bol len na začiatku. Za prvého učenca, ktorý ešte pred Albertom spísal kompletný súbor krokov potrebných na uskutočnenie vedeckého experimentu, sa považuje Robert Grosseteste (1175 – 1253), lincolnský biskup (Woods 2010 s. 98). Často pozostávali prevažne z pozorovania, popisu a klasifikácie fenoménov. Používa síce termín *experimentum*, ale skôr vo význame priameho pozorovania. Robil síce viaceré pokusy, ktoré nesú prvky pripraveného a cieleného experimentu, jeho vedec kú dôležitosť však ešte metodologicky nedocenil (Kraus 2007, s. 89). Zásadným rozdielom v porovnaní s modernými prírodovedeckými metódami je absencia adekvátneho matematického aparátu. O rozvoji matematiky sa v stredoveku zaslúžili napríklad pápež Silvester II. (999 – 1003), vlastným menom Gerbert z Aurillacu (950 – 1003), Adelard z Bathu (cca 1080 – 1152) a Leonardo Pisano (1175 – 1250) známy ako Fibonacci. Matematicky sa snažil opisovať prírodné javy Robert Grosseteste (1175 – 1253). Roger Bacon (cca 1214 – 1294) označoval matematiku ako „dvere“ a „kľúč“ k ostatným vedám. Mikuláš z Oresme (1330 – 1382) aplikoval poznatky z geometrie na riešenie kinematických teórií. Aj keď u Alberta chýba zásadnejšie využitie matematiky, získal množstvo poznatkov, ktoré napomohli ďalšiemu systematickému výskumu.

Keď sa marxistickí autori encyklopedického prehľadu dejín prírodných vied pochvalne zmienili o prínose Alberta Veľkého v prírodných vedách, museli pridať poznámku, že ho „zväzuje cirkevná dogmatika“ (Folta 1981, s. 57). Táto poznámka bola povinná z ideologických dôvodov, vecne však protirečí tomu, čo Albert písal.

Albert Veľký žiada od teológov, aby ovládali filozofické a vedecké poznanie doby (Pieper 1985 s. 107). V prírodovedeckom bádani však odmieta teologické argumenty a prijíma iba experiment a skúsenosť (Copleston 1950 s. 294). Prírodné vedy skúmajú to, čo sa v prírode deje prirodzene podľa jej vnútorných štruktúr (zákonitostí), nie podľa Božích rozhodnutí¹¹.

Rovnako odmieta aj prírodovedecké tvrdenia vychádzajúce iba z rozumovej úvahy. „Logický záver, ktorý je v protiklade so zmyslovým vnímaním, je neprijateľný.“¹² Logika nie je zdrojom poznania, ale nástrojom na jeho spracovanie. Preto „o konkrétnom nemôže byť žiadna filozofia“¹³.

¹¹ De Cael. I, 4, 10

¹² Physica lib. 8, tract. 5, cap. 2

¹³ De Vegetabilibus VI, 1; cap. 1, § 1. 339

Často kritizuje Aristotela a na empirickom základe koriguje jeho mylné názory. Napríklad z vlastných pozorovaní dokazuje, že úhor sa neživí bahnom, ako to predpokladal Aristoteles, ale loví iné živočíchy¹⁴. V diele *De Mineralibus* píše, že cieľom prírodnej vedy nie je „prijímať tvrdenia iných, ... ale preskúmať príčiny, ktoré v prírode pôsobia“¹⁵ (Woods 2010 s. 98). Všade tam, kam až siaha naša skúsenosť, je ona nezávislá voči každej autorite (Pieper 1985 s. 106). V otázkach prírody dáva istotu jedine skúsenosť¹⁶.

Prírodná veda teda má byť nezávislá od teológie, čo vyplýva z jeho rozlíšenia medzi teológiou a filozofiou. Nedá sa tvoriť ani čistou rozumovou špekuláciou odvodením zo všeobecných princípov, ako to chcel robiť Aristoteles. Tým sa začína postupne vymedzovať aj voči filozofii. Pri preberaní názorov od autorít sa sporné veci musia riešiť na základe skúsenosti.

Albert kriticky čerpal poznatky od mnohých učencov pred ním. Pre oblasť filozofie bol pre neho autoritou Aristoteles, pre teológiu sv. Augustín, pre medicínu Galenos a Hippokrates (Vorländer 1964, s. 85). Nechal sa nimi inšpirovať, avšak všetko, čo bolo v jeho možnostiach, si overoval a konfrontoval s inými názormi.

Viaceri autori sa zhodujú s názorom, že „keby sa vývoj prírodných vied ďalej uberal cestou nastúpenou Albertom, zostala by mu ušetrená okľuka troch storočí“¹⁷ (Pieper 1985 s. 106). Prečo sa tak nestalo? Bola vtedy šanca doceniť veľkosť jeho myšlienok? Scholastika nebola jednotným myšlienkovým prúdom ani v rámci kresťanského myslenia. Bolo mnoho filozofických koncepcií, ktoré vo vzájomnej konfrontácii hľadali odpovede na vtedy aktuálne otázky. Obnovenie nominalizmu v neskorej scholastike viedlo najmä u Viliama Occama (cca 1285 - 1349) k obnoveniu učenia o dvojakej pravde, ktoré do kresťanskej filozofie zavádzal Siger Brabantský (1235/1240 - 1284), hlavný predstaviteľ latinského averroizmu. Čiastočne aj jeho pôsobením sa na konci scholastiky a v období renesancie šírila nekritický aristotelizmus, s ktorým sa dostal do sporu napríklad Galilei.

Mylná je predstava, podľa ktorej Cirkev v stredoveku vraj diktovala filozofom, čo majú učiť a ako majú obhajovať teologické tézy. Filozofia nebola ospravedlňovateľkou teologických tvrdení. *Ancilla theologiae*, termín, ktorým mnohí s obľubou označovali filozofiu, znamená niečo iné. Teológia potrebuje filozofiu nie na ospravedlňovanie svojich tvrdení, ako by to chceli vidieť marxistickí ideológovia, ale ako základný ja-

¹⁴ De Animalibus VII, 1, cap. 7, § 71

¹⁵ De Mineralibus I, lib. 2, tract. 2, cap. 1

¹⁶ *Experimentum solum certificat in talibus*. De Vegetabilibus VI, 1; cap. 1, § 1. 339n

¹⁷ Stadler, H.: Albertus Magnus von Köln als Naturforscher und das Kölner Autogramm in seiner Tiergeschichte. In: *Verhandlungen Deutscher Naturforscher und Ärzte 1*. Leipzig 1909 s. 35.

zyk, v ktorom sa o náboženských pravdách dá systematicky hovoriť. Filozofia nemôže zdôvodňovať alebo dokazovať náboženské pravdy a ani ich vyvracať, lebo, ako to vyplýva aj z Albertovej podrobnej analýzy, svoje tvrdenia odvodzuje z iného zdroja ako teológia.

Blahoslavený pápež Ján Pavol II. v encyklike *Fides et ratio* píše: „Pre teológiu má byť východiskom a prvotným prameňom Božie slovo zjavené v dejinách, zatiaľ čo jej konečným cieľom nebude môcť byť nič iné ako v postupnosti generácií jeho čoraz hlbšie chápanie. Keďže z druhej strany Božie slovo je pravda (porov. Jn 17, 17), nemôže jeho lepšiemu poznávaniu neprospievať ľudské hľadanie pravdy, čiže filozofovanie, rozvíjané pri rešpektovaní zákonov, ktoré sú mu vlastné.“ (*Fides et ratio*, 1988, s. 73) „V skutočnosti teológia vždy potrebovala a potrebuje príspevok filozofie. Keďže teologická práca je dielom kritického rozumu vo svetle viery, predpokladá a požaduje v celom svojom bádaní pojmovu a argumentačne vychovaný a formovaný rozum. Teológia okrem toho potrebuje filozofiu ako partnerku pri overovaní zrozumiteľnosti a všeobecnej pravdy svojich výrokov.“ (*Fides et ratio*, 1988, s. 77)

Po stáročiach sporov a tvrdení, že viera a vedecké poznanie stoja proti sebe, pápež odvolávajúc sa na Alberta a jeho žiaka Tomáša Akvinského (*Fides et ratio*, 1988, s. 43 – 45) obracia našu pozornosť k opätovnému hľadaniu stratenej jednoty poznania. Práve metodologické východiská svätého Alberta sú vhodnou inšpiráciou pre hľadanie tejto jednoty v dnešnej dobe.

Literatúra

ABDUSAMEDOV, A. I. a kol.: *Ateistický slovník*. Bratislava, Pravda 1984.

BENEDIKT XVI.: *Katechéza na generálnej audiencii o sv. Albertovi Veľkom*. Vatikán, 24. marca 2010 [online]. Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska. Dostupné na internete <<http://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20100325018>> (21. 11. 2011).

CAMERJAN, I. P. a kol.: *Slovník vedeckého ateizmu*. Bratislava, Ústav vedeckého ateizmu SAV 1983.

COPLESTON, F.: *A History of Philosophy. Vol. II. Augustine to Scotus*. London, Search Press Limited – New York, Paulist Press ©1950, ISBN 0-85532-182-2.

FLOSS, P.: *Cesty evropského myšlení I. Architekti křesťanského středověkého vědění*. Praha, Vyšehrad 2004, ISBN: 80-7021-662-X.

FOLTA, J., NOVÝ L.: *Dejiny prírodných vied v dátach*. Bratislava, Smena 1981.

FROLOV, I. T.: *Filozofický slovník*. Bratislava, Pravda 1989.

GILSON, E.: *Duch filozofii średniowiecznej*. Warszawa, IW PAX 1958.

HIRSCHBERGER, J.: *Geschichte der Philosophie. 1 Altertum und Mittelalter*. Basel Freiburg Wien, Herder 1965.

– 26 – JÁN PAVOL II.: *Fides et ratio*. Bratislava, Vydavateľstvo Don Bosco 1998.

KRAUS, I.: *Fyzika od Thaléta k Newtonovi*. Praha, Academia 2007, ISBN 978-80-200-1540-2.

PIEPER, J.: *Scholastik. Gestalten und Probleme der mittelalterlichen Philosophie*. Leipzig, St. Benno-Verlag GmbH 1985.

ŠOKA, S.: *Úvod do dejín filozofie – Stredovek*. Trnava, SSV 1983.

VOLEK, P.: *Dejiny filozofického myslenia v stredoveku*. Banská Bystrica – Badín, Teologický inštitút 1996.

VORLÄNDER, K.: *Philosophie des Mittelalters*. Reinbek bei Hamburg, Rowohlt 1964, ISBN 3-499-55193-4.

WOODS, T. E.: *Ako Katolícka cirkev budovala západnú civilizáciu*. Bratislava, Redemptoristi 2010, ISBN 978-80-89342-15-0.

Mons. Mgr. Gašpar Fronc, Katedra filozofie, Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta, Univerzita Komenského. Venuje sa predovšetkým otázkam filozofickej antropológie, etiky a filozofie prírody.